

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบการนำเสนอเนื้อหาทางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย ระหว่างรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชกับรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ผู้วิจัยได้ศึกษาอยู่บนพื้นฐานของแนวคิด ทฤษฎีทางสื่อสารมวลชน ทฤษฎีทางการเมืองการปกครอง และทฤษฎีทางประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็น 6 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์
- ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดวารสาร
- ตอนที่ 3 ทฤษฎีสื่อสารมวลชน 4 ระบบ
- ตอนที่ 4 แนวความคิดเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง
- ตอนที่ 5 ทฤษฎีประวัติศาสตร์
- ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่ง มีบทบาทหน้าที่สำคัญเป็นสื่อกลางในการช่วยพัฒนาสังคมด้านต่างๆ เช่น การสร้างโอกาสทางการศึกษา ขยายความรู้แก่ประชาชน ปลุกฝังจิตสำนึกที่ดีแก่คนในสังคม เป็นต้น บทบาทการให้ความรู้แก่สังคมของหนังสือพิมพ์แสดงออกในรูปการเขียน การนำเสนอเนื้อหาสาระอันหลากหลายในรูปแบบต่างๆ ทั้งคอลัมน์ บทความ บทบรรณาธิการ เป็นต้น นอกจากการให้ความรู้แก่สังคมแล้ว หนังสือพิมพ์ยังมีบทบาทสำคัญทางการเมือง อันมีแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชน รวมทั้งหนังสือพิมพ์ ดังนี้

Thomas R. Dye และ Harman Zeigler¹⁵ กล่าวว่า สื่อมวลชนมีพลังอำนาจในทางการเมือง ทั้งนี้ก็เนื่องจากหน้าที่ของสื่อมวลชน ซึ่งมีอยู่หลายประการ ได้แก่

1. การสื่อข่าว (News making) คือ การที่สื่อมวลชนตัดสินใจว่าเหตุการณ์ใดมีคุณค่าทางข่าว (newsworthy) มากเพียงพอที่จะลงในหน้าหนังสือพิมพ์ หรือโทรทัศน์ของตน การนำเสนอข่าวผ่านสื่อเพื่อเน้นประเด็น บุคคล และเหตุการณ์สำคัญๆ ซึ่งการเสนอข่าวจะทำให้เกิดความสนใจจากประชาชนและเกิดการกระทำทางการเมืองเกิดขึ้น เช่น การแสดงความคิดเห็น การต่อต้านหรือการเรียกร้อง ซึ่งหากปราศจากการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนแล้ว ประชาชนก็ไม่สามารถทราบพฤติกรรมของบุคคลนั้น หรือประเด็นต่างๆ และหากปราศจากความสนใจของประชาชน ก็คือ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการตัดสินใจต่างๆ นั้นเอง

---

¹⁵ Thomas R. Dye and Harman Zeigler. The Ivory of Democracy Uncommon Introduction to American Politics. (California:Brooks/Cole Publish Company, 7th ed., 1987), pp151-154.

2.การแปล (Interpretation) การแปลเหตุการณ์ ประเด็น และบุคลิกลักษณะ เริ่มต้นเมื่อนักข่าวได้ตีบทสัมภาษณ์ (angle) เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว การหาคำอธิบายของปรากฏการณ์ในข่าว และผลที่เกิดขึ้น โดยการแปลหรือตีความหมายนั้น นักข่าวเป็นผู้ให้คำอธิบาย และตีความหมายของเหตุการณ์นั้นๆ

3.การจัดเกลาทางสังคม (Socialization) ทำหน้าที่จัดเกลาทางสังคมของสื่อมวลชน ก็คือ การให้ความรู้แก่มวลชน ผู้รับสารในบรรทัดฐานและค่านิยมทางการเมืองที่ถูกต้อง เช่น รมรณรงค์การเลือกตั้งต่อประเด็นการซื้อสิทธิขายเสียง เป็นต้น

4.การชักจูงใจ (Persuasion) การชักจูงใจเกิดขึ้นเมื่อรัฐบาล บริษัท ห้างร้าน สหภาพ พรรคการเมือง และผู้สมัครลงแข่งขันเพื่อรับการเลือกตั้ง ได้แสดงความตั้งใจชักจูงให้ประชาชนออกไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยผ่านสื่อมวลชนประเภทต่างๆ

5.การกำหนดวาระสาร (Agenda Setting) พลังของสื่อมวลชนที่แท้จริงก็ขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจว่าอะไรควรค่าแก่การเป็นข่าว เป็นการตัดสินใจเลือกประเด็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ มานำเสนอแก่ประชาชน ซึ่งอาจทำให้เป็นประเด็น "วิกฤตการณ์" ที่มีผลกระทบต่อสังคมได้ ถ้าสื่อมวลชนไม่เห็นคุณค่าและคัดเลือกรายการนำเสนอเหตุการณ์นั้น ก็มีได้รับความสนใจจากทั้งประชาชน และรัฐบาล

John J. Harrigan.¹⁶ ได้กล่าวถึงหน้าที่ของสื่อมวลชนในทางการเมืองนั้นมีอยู่หลายประการ ดังต่อไปนี้

¹⁶ John J. Harrigan. *Politics and the American Future*. (New York:Random House, 1987), pp.98-101.

1.การจัดรูปมตินหาชน (Shaping Public Opinion) ทั้งนี้ โดยการที่สื่อมวลชนส่งข่าวสารไปสู่มวลชน ซึ่งข่าวสารที่สื่อมวลชนส่งไปนั้นจะช่วยจัดรูปสาธารณมติของประชาชน สำหรับประชาชนส่วนใหญ่ที่มีการศึกษานั้น การจัดรูปสาธารณมติจะเป็นในลักษณะของสองจังหวัด จังหวัดแรกคือ เมื่อบุคคลได้รับข่าวสารชิ้นหนึ่งจากหนังสือพิมพ์ จังหวัดที่สอง บุคคลนั้นตรวจสอบข่าวสารกับแหล่งข่าวอื่น เช่น นักเขียนคอลัมน์ นิตยสาร การเมือง หรือกลุ่มเพื่อนๆ ดังนั้นความคิดเห็นของบุคคลจะเกิดการปรับรูปในระหว่างจังหวัดที่สองนั่นเอง แต่สำหรับประชาชนที่คอยการศึกษา นั้นจะขาดการตรวจสอบข่าวทางการเมืองที่เขาได้อ่าน หรือฟังมากับแหล่งอื่นๆ

2.การกำหนดวาระข่าวสาร (Setting the Agenda) ถ้าหากมีการเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือปัญหาหนึ่งขึ้นมา โดยเป็นการชี้ปัญหาหรือวิกฤตการณ์ ซึ่งหนังสือพิมพ์ระดับชาติจะเป็นผู้ซึ่งขยายว่าประเด็นที่ผู้นำทางการเมืองควรจะต้องสนใจ และเมื่อประเด็นปัญหาได้รับความสนใจเพียงพอในหน้าหนังสือพิมพ์แล้ว จะได้มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวาง ประเด็นดังกล่าวก็อาจจะเข้าไปอยู่ในระเบียบการประชุมของหน่วยงานราชการ หรือระดับคณะรัฐมนตรี

3.การสื่อสารระหว่างบุคคลชั้นนำ (Interelite Communication) หน้าที่ประการที่สามของสื่อมวลชนก็คือ สร้างการสื่อสารระหว่างบุคคลชั้นนำ ในเมืองหลวงก็จะมีบุคคลชั้นนำอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งบุคคลพวกนี้ถึงแม้จะเป็นกลุ่มมิได้ใหญ่มากนั้น แต่ทว่าเขาเหล่านั้นจะมีตำแหน่งหน้าที่ที่สำคัญในสถาบันการเมืองของประเทศ ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็มองบทบาทของบุคคลที่ปรากฏอยู่ทางหน้าโทรทัศน์หรือหน้าหนังสือพิมพ์

นอกจากนั้น นักการเมืองฝ่ายค้านก็อาจจะใช้หนังสือพิมพ์บอกนายกรัฐมนตรียหรือรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องว่า เกิดการคอร์รัปชันในระบบสายงานที่ฝ่ายรัฐบาลรับผิดชอบอยู่ เพราะการบอกโดยตรงอาจไม่ได้รับความสนใจ หากผ่านหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่น จะทำให้ประชาชนได้เข้าร่วมรับรู้แล้วจะเกิดปฏิกิริยาตอบสนองจากฝ่ายรัฐบาลรวดเร็วกว่า

Seymour Ure¹⁷ ได้อธิบายแนวคิดของบทบาททางการเมืองของ
หนังสือพิมพ์ไว้ว่า

1. หนังสือพิมพ์เป็นสื่อกลางการติดต่อระหว่างรัฐบาลและประชาชน มีหน้าที่
แพร่ข่าวสารและความคิดเห็นของสองสถาบันคู่กันและกัน ซึ่งให้ผู้อื่นได้เห็นว่ามิอะไรเกิดขึ้น
บ้างในสังคม และรัฐบาลสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ในกรณีใดบ้าง

2. หนังสือพิมพ์มีหน้าที่สร้างประชาชาติโดยการแสดงข้อคิดเห็นต่างๆ ในส่วน
ที่เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ มีความเห็นเป็นของตนเองและมุ่งความสนใจไปในเรื่องที่เหมาะ
สม

3. หนังสือพิมพ์มีหน้าที่รักษา (Guardian) ผลประโยชน์ของประชาชนโดยการ
ตรวจสอบพฤติกรรมของนักการเมืองให้กระทำหน้าที่ส่วนร่วมอย่างแท้จริง มิฉะนั้น
หนังสือพิมพ์จะใช้วิธีการเปิดโปงพฤติกรรมอันทุจริตของนักการเมือง โดยในขั้นต้นอาจเป็น
การตั้งข้อสงสัยซึ่งจะก่อให้เกิดแรงดัน (Pressure) จากประชาชน อันอาจยุติการกระทำที่ทุจริต
ของนักการเมืองผู้นั้นได้ อาศัยอำนาจของหนังสือพิมพ์ในแง่นี้ หนังสือพิมพ์จึงมีความ
สามารถสร้างอิทธิพลต่อการเมืองได้

---

¹⁷ Seymour Ure. The Press, Politics and the Public. อ้างถึงใน พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม.
เล่มเดิม. หน้า ข .

สุกัญญา สุกบรรทัด¹⁸ ได้กล่าวถึงบทบาททางการเมืองของสื่อมวลชนรวมทั้งหนังสือพิมพ์ไว้ว่า รัฐบาลซึ่งประกอบด้วยตัวแทนของประชาชนจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ หากไม่เปิดโอกาสให้พลเมืองได้รู้ว่าผู้ปกครองกำลังทำอะไร หรือกำลังไม่ทำอะไร หรือกำลังคิดว่าจะทำอะไร ด้วยว่าผู้มีอำนาจนั้นมักจะมีแนวโน้มที่จะใช้อำนาจในทางที่ผิด เพราะสัญชาตญาณของมนุษย์นั้น มักจะหมั่นเติมเชื้อแห่งความกระหายในอำนาจจนโป่งพองขึ้นทุกวันเหมือนลูกข้างที่ยิ่งหมุนก็ยิ่งขยายบนส่วนหัว

แม้ว่าสื่อมวลชนไม่อาจป้องกันความบ้าอำนาจ การคอร์รัปชันด้วยตัวของมันเองได้ แต่สื่อมวลชนสามารถนำความไปบอกประชาชนผู้มีอำนาจที่จะจัดการได้ ประชาชนจึงต้องพึ่งพาสื่อมวลชน เพื่อให้ได้รู้เรื่องเกี่ยวกับรัฐบาลแล้วประชาชนจึงจะสามารถเข้าสู่กระบวนการทางการเมืองได้ แต่สื่อมวลชนมีอำนาจในการเลือกประเด็นข่าวและเป็นผู้กำหนดรูปแบบของการรายงาน ตลอดจนแสดงให้ผู้มีอำนาจทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ได้รู้ว่าตนถูกสาธารณชนเฝ้าดู

โดยสรุป แนวคิดเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์นั้น เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเปรียบเทียบกับบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ในสมัยทั้งสองรัฐบาล ว่าจะสามารถกระทำบทบาททางการเมืองจากการนำเสนอเนื้อหาทางการเมืองได้ในด้านใดบ้าง หนังสือพิมพ์ทั้งสองสมัยรัฐบาลนั้นจะกระทำบทบาททางการเมืองได้แตกต่างหรือเหมือนกับแนวคิดดังกล่าว

---

¹⁸ สุกัญญา สุกบรรทัด. ภูมิศึกษาเพื่อการเรียนการสอนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม สื่อมวลชนไทย. (กท:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 5.

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดวาระสาร

การกำหนดประเด็นรับรู้ข่าวสาร หรือ การจัดวาระสาร (Agenda Setting) เป็นแนวคิดที่เสนอขึ้นโดย วอลเตอร์ ลิพพ์แมน ซึ่งให้เห็นว่าสื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้เรารับทราบ และเรียนรู้เกี่ยวกับสถานการณ์โลกภายนอก โดยสื่อมวลชนเป็นผู้มีหน้าที่กำหนดประเด็นรับรู้เหตุการณ์ ข่าวสารให้กับประชาชน ซึ่งหมายถึงสื่อมวลชนจะเป็นผู้กำหนดหัวข้อเรื่องให้กับสาธารณชนได้พิจารณาตามวาระปัญหา หรือหัวข้อเรื่องต่างๆ

ดังนั้น ความหมายของการกำหนดประเด็นการรับรู้ข่าวสารในที่นี้ หมายถึงความสามารถของสื่อมวลชนในการเป็นผู้กำหนดลำดับความสำคัญของข่าวสารการเลือกตั้ง โดยกำหนดความสำคัญด้วยการจัดลำดับความสำคัญนั้น เพื่อนำเสนอเป็นภาระกิจประจำวัน โดย “ผู้เฝ้าประตู” หรือ “ผู้กรองสาร” นั่นคือ นักข่าว นักคอลัมน์นิสต์ บรรณาธิการข่าว รีไรท์เตอร์ จะเป็นผู้ทำหน้าที่รวบรวม เรียบเรียง คัดเลือก และตรวจสอบข่าวสารก่อนการตีพิมพ์สู่สาธารณชน ซึ่งบุคคลที่ทำหน้าที่เสมือนผู้กรองสารเหล่านี้ จะนำข่าวสารนั้นๆ มาประเมินหาคุณค่าของข่าว ว่าข่าวใดมีความสำคัญระดับใด ทั้งนี้เพื่อการจัดอันดับของข่าว ด้วยการกำหนดลำดับข่าว กำหนดหน้าที่ที่จะตีพิมพ์ ขนาดข่าว และปริมาณพื้นที่

ความสำคัญของข่าวสารที่ผ่านการจัดลำดับแล้วนั้น จะสามารถนำเสนอออกมาได้โดย¹⁹

1. การเพิ่มพื้นที่ข่าวให้มากกว่าปกติ ข่าวที่มีกรอบใหญ่กว่าข่าวอื่น หรือใช้ตัวอักษรขนาดใหญ่กว่า จะทำให้เห็นว่าข่าวนั้นมีความสำคัญ และชวนให้เกิดความสนใจแก่ผู้อ่าน

2. ความถี่ในการเสนอข่าว หรือ การรายงานข่าวที่มีความถี่สูง การรายงานข่าวนั้น ซ้ำๆ บ่อยครั้ง ย่อมทำให้เกิดเป็นเรื่องราว หรือเหตุการณ์ที่มีความสำคัญกว่าเหตุการณ์

¹⁹ เมตตา กฤติวิทย์ และคณะ.แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. (กท:เจ้าพระยาการพิมพ์, 2532), หน้า 134-135.

อื่นได้ เช่น การรายงานข่าวการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์เป็นประจำทุกวัน ก็เป็น
สิ่งที่แสดงให้เห็นว่า ปัญหาคอมมิวนิสต์เป็นเรื่องสำคัญของความมั่นคงในประเทศชาติ เป็นต้น

การนำแนวคิดเรื่องการจัดวารสารนี้เข้ามาใช้ในงานวิจัยนี้ ก็เพื่อชี้ให้เห็นว่า
เนื้อหาทางการเมืองที่หนังสือพิมพ์นำเสนอในแต่ละประเด็นนั้น หนังสือพิมพ์จะให้ความสำคัญ
สำคัญในแต่ละประเด็นไม่เท่ากัน โดยหนังสือพิมพ์จะเลือกเอาประเด็นที่น่าสนใจและน่าคิด
ตาม มานำเสนอ โดยให้ความสำคัญด้วยการให้พื้นที่เสนอข่าวมากกว่าประเด็นอื่น และเสนอ
ข่าวประเด็นนั้น ด้วยความถี่ที่มากกว่าข่าวประเด็นอื่น

ตอนที่ 3 ทฤษฎีสื่อสารมวลชน 4 ระบบ

ระบบสื่อสารมวลชนในประเทศหนึ่งๆ จะเป็นผลสะท้อนมาจากลักษณะทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งสภาพภูมิศาสตร์ของประเทศนั้นๆ การศึกษาระบบสื่อสารมวลชนในประเทศใดประเทศหนึ่ง ผู้ศึกษาจำเป็นต้องเข้าใจว่าระบบสื่อสารมวลชนนั้นเป็นผลมาจากการสร้าง หรือกระทำของมนุษย์ในสังคมซึ่งสามารถจะเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

สภาพแวดล้อมทางสังคมและการเมืองได้สร้างทฤษฎีพื้นฐานของสื่อมวลชน 2 ทฤษฎี ทฤษฎีแรกคือ ทฤษฎีอำนาจนิยม (Authoritarian Theory) และทฤษฎีที่สองพัฒนามากคือ ทฤษฎีเสรีนิยม (Libertarian Theory) ซึ่งจากสองทฤษฎีนี้ ทำให้นักวิชาการ 3 ท่านคือ Fred S. Seibert Theodore Peterson และ Wilber Schramm ได้ร่วมกันคิดทฤษฎีสื่อมวลชน 4 ระบบ (Four Theories of The Press) ซึ่งมีดังต่อไปนี้

- 1.ทฤษฎีสื่อสารมวลชนระบบอำนาจนิยม (Authoritarian Theory)
- 2.ทฤษฎีสื่อสารมวลชนระบบเสรีนิยม (Libertarian Theory)
- 3.ทฤษฎีสื่อสารมวลชนว่าด้วยความรับผิดชอบทางสังคม (Social Responsibility Theory)
- 4.ทฤษฎีสื่อสารมวลชนฝ่ายคอมมิวนิสต์โซเวียต (Soviet Communist Theory)

สำหรับงานวิจัยนี้จะมีพื้นฐานอยู่บน 2 ทฤษฎีแรก คือ ทฤษฎีระบบอำนาจนิยมและทฤษฎีระบบเสรีนิยม

1. ทฤษฎีสื่อสารมวลชนระบบอำนาจนิยม (Authoritarian Theory)

ทฤษฎีนี้เริ่มโดยการระบุถึงขั้นตอนของการเกิดหนังสือพิมพ์ขึ้นในสังคมต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วอยู่ภายใต้ระบอบกษัตริย์ โดยที่หนังสือพิมพ์อยู่ใต้อำนาจรัฐ และอยู่ภายใต้ผลประโยชน์ของชนชั้นผู้ปกครอง ความมากน้อยของการอยู่ภายใต้อำนาจดังกล่าวนี้มีตั้งแต่การทำตัวเป็นกลางของหนังสือพิมพ์ในการปฏิบัติต่อรัฐบาลและรัฐ จนกระทั่งถึงการที่หนังสือพิมพ์ถูกใช้เป็นเครื่องมือโดยตรงเพื่อการส่งเสริมอำนาจของรัฐ จากกรณีต่างๆ ทุกกรณีจากทฤษฎีนี้จะพบว่า นักหนังสือพิมพ์ขาดความเป็นอิสระและอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐบาล ทฤษฎีนี้สร้างความชอบธรรมในการตรวจพิจารณาเนื้อหาก่อนการตีพิมพ์ และมีการลงโทษหากไม่ปฏิบัติตามแนวทางที่รัฐบาลหรือผู้มีอำนาจได้กำหนดไว้ให้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเมือง หรือเรื่องเกี่ยวกับอุดมการณ์ ถ้ามีการหลีกเลี่ยงเกิดขึ้น ทฤษฎีระบบอำนาจนิยมก็ได้เสนอรูปแบบของการบังคับให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ ซึ่งผู้มีอำนาจได้กำหนดไว้ให้ปฏิบัติ โดยวิธีการควบคุมสื่อมวลชนให้อยู่ภายใต้อาณัติ มีดังต่อไปนี้²⁰

1. การควบคุมการเข้าถึงสื่อมวลชน ทั้งนี้โดยการที่รัฐให้การออกใบอนุญาตการผลิตหรือการตั้งสื่อมวลชน นั่นคือ สื่อมวลชนที่จะเสนอเนื้อหาไปสู่ประชาชนได้ต้องมีการขออนุญาตจากรัฐ หากปราศจากใบอนุญาตแล้วก็จะไม่สามารถที่จะผลิตข่าวสารออกสู่ประชาชนได้ ดังนั้นด้วยวิธีการนี้รัฐสามารถที่จะวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์และเงื่อนไขในตัวผู้ดำเนินการและเป็นเจ้าของสื่อมวลชน รวมทั้งเนื้อหาที่เสนอออกทางสื่อมวลชนต่างๆ ได้

2. หากการออกใบอนุญาตไม่สามารถควบคุมได้เพียงพอสำหรับรัฐบาลอำนาจนิยม รัฐบาลก็สามารถที่จะออกกฎหมายที่ทำการตรวจสอบก่อนที่ข่าวสารนั้นจะถูกเผยแพร่

---

²⁰ Donald Wood. *Mass media and the Individual*. (New York: West Publishing Co., 1983), pp.36-38.

ออกไป (prior censorship) ซึ่งรัฐบาลอาจออกกฎหมายกำหนดให้สื่อมวลชนนำข่าวมาตรวจสอบก่อนที่จะทำการเผยแพร่ออกไป

3. นอกจากนั้น รัฐบาลอาจจะทำการลงโทษสื่อมวลชนหลังจากที่เผยแพร่ข่าวสารนั้นออกไปแล้ว ในอดีตเมื่อคริสตศตวรรษที่ 13 ได้มีการนำวิธีการลงโทษหลังจากที่ตีพิมพ์แล้วแทนการเซ็นเซอร์ก่อนการพิมพ์ ทั้งนี้โดยใช้กฎหมายกบฏ (Law of treason) เป็นกฎหมายเกี่ยวกับความตั้งใจในการโค่นล้มรัฐบาล และกฎหมายการปลุกปั่นเพื่อก่อความไม่สงบ (sedition) ซึ่งเป็นกฎหมายที่แสดงถึงการที่สื่อมวลชนไม่ให้ความเคารพต่อรัฐบาล ดังนั้นรัฐจึงสามารถดำเนินการตามกฎหมายต่อผู้พิมพ์ สิ่งพิมพ์ ที่รัฐบาลเห็นว่าเป็นอันตรายต่ออำนาจรัฐ

4. การควบคุมของรัฐบาลก็โดยการเป็นเจ้าของและดำเนินกิจการสื่อมวลชนเอง ในประเทศที่เป็นเผด็จการเต็มรูปแบบ รัฐก็จะเป็นเจ้าของสื่อมวลชน เช่น รัฐบาลโซเวียต ซึ่งได้พัฒนาต่อมาเป็นแนวความคิดทางด้านสื่อมวลชนแนวสังคมนิยม ในบางประเทศที่เป็นประเทศเสรีนิยมก็ยังมีสื่อที่เป็นของรัฐ เช่น U.S. Government Printing Office The Congressional Record เป็นต้น

5. การควบคุมสื่อมวลชนของรัฐ โดยการที่รัฐให้การอุดหนุนแก่สื่อของเอกชน

นอกจากนี้แล้วรัฐยังสามารถใช้วิธีการทางด้านภาษีหรือมาตรการทางเศรษฐกิจอื่นๆ เช่น การควบคุมการนำเข้าสื่อจากต่างประเทศ และการที่รัฐบาลเป็นผู้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ประจำกองบรรณาธิการ

โดยสรุป หลักการสำคัญของทฤษฎีสื่อมวลชนระบบอำนาจนิยมนั้น มีดังนี้

1. สื่อมวลชนไม่ควรทำอะไรก็ตามที่เป็นการบ่อนทำลายอำนาจรัฐ
2. สื่อมวลชนควรยอมรับอยู่ใต้อำนาจรัฐ

3. สื่อมวลชนไม่ควรทำลายค่านิยมของคนส่วนใหญ่ หรือค่านิยมหลักทางศีลธรรมและทางการเมือง

4. การตรวจพิจารณาเป็นสิ่งที่ชอบธรรม เพื่อเป็นการบังคับให้เป็นไปตามหลักการเหล่านี้

5. การล่วงละเมิดอำนาจของรัฐเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ การเบี่ยงเบนจากนโยบายของรัฐ หรือทำลายหลักปฏิบัติทางศีลธรรมควรเป็นความผิดทางอาญา

2. ทฤษฎีสื่อสารมวลชนระบบเสรีนิยม (Libertarian Theory)

ทฤษฎีนี้มีต้นกำเนิดมาจากการที่หนังสือพิมพ์ได้หลุดพ้นจากการควบคุมของรัฐในศตวรรษที่ 17 เป็นทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศเสรีประชาธิปไตย โดยพื้นฐานแล้วทฤษฎีนี้พยายามที่จะมองว่าบุคคลแต่ละคนควรมีอิสระและมีเสรีภาพในการพูด เขียน และพิมพ์ในสิ่งที่ตนพอใจ ดังนั้นทฤษฎีนี้จึงขยายขอบเขตไป รวมถึงสิทธิอื่นอีก เช่น การมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การมีสิทธิในการชุมนุม และ การจัดตั้งองค์กรโดยเสรี โดยหลักการและค่านิยมแล้ว ทฤษฎีนี้จึงเหมือนกันกับหลักเสรีประชาธิปไตย นั่นก็คือ ความเชื่อดีในความสามารถของมนุษย์ในเรื่องของเหตุผล เรื่องของสัจจะ ความก้าวหน้า และอำนาจอธิปไตยของเจตนารมณ์แห่งปวงชน²¹

แนวความคิดเสรีนิยมนี้มีนักคิดหลายท่านที่มีแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพนิยม เช่น Jean Jaque Rousseau John Milton John Locke Thomas Jefferson John Stuart Mill เป็นต้น John Stuart Mill ได้เน้นถึงความสำคัญของเสรีภาพในการแสดงออกของปัจเจกบุคคลไว้ใน On Liberty ว่า²²

“...สมมติว่า มนุษยชาติทั้งหมดยกเว้นแต่มนุษย์คนหนึ่งยึดมั่นในมติประการหนึ่ง แต่มีบุคคลอีกเพียงคนเดียวที่มีความคิดเห็นผิดแผกแตกต่างไป มวลมนุษยชาติย่อมไม่สิทธิที่จะปิดปากมนุษยชาติได้ ถ้าความคิดเห็นเป็นมติส่วนตัวที่มีค่าเฉพาะแต่ตัวบุคคล การขัดขวางห้ามปรามการเสพสุขในความคิดเห็น เช่นนั้น ย่อมเป็นการทำร้ายในส่วนตัวบุคคลนั้น ฉะนั้นเกือบจะไม่มีข้อแตกต่าง

²¹ ศิริชัย ศิริกาชะ และกาญจนา แก้วเทพ. ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน. (กท:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 118.

²² เฟรด เอส ซีเบอร์ท, เรออดอร์ ทีเตอร์สัน และวิลเบอร์ แชม. ทฤษฎีสื่อสารมวลชน. แปลโดย เกษม ศิริสัมพันธ์. (กท:สมาคมสังคมศาสตร์, 2513), หน้า 37.

อย่างไรก็ตาม การทำร้ายนั้นจะทำแก่บุคคลจำนวนไม่กี่คน หรือบุคคลจำนวนมาก แต่ความชั่วร้ายของการห้ามการแสดงความคิดเห็นอยู่ที่ว่า การปล้นทำร้ายมนุษยชาติ ทั้งมวลทั้งคนรุ่นต่อไปหรือรุ่นปัจจุบัน เป็นการทำร้ายบรรดาผู้ซึ่งมีความคิดเห็นที่ผิดแปลกแตกต่างออกไปเป็นสิ่งที่ถูก มนุษยชาติก็ย่อมจะถูกจำกัดให้มีโอกาสได้รับสัจจะแทนความเท็จ ความคิดเห็นนั้นผิดพลาดมนุษยชาติก็ย่อมจะสูญเสียโอกาสอันเป็นคุณประโยชน์อื่นเช่นกัน กล่าวคือ พลาดโอกาสที่จะเข้าใจซาบซึ้งในสัจจะ ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการได้เผชิญจิตครอบแล้วกับมติที่ผิดพลาด...”

นักปรัชญาเมธีเหล่านี้ได้เห็นความสำคัญของเสรีภาพและสนับสนุนให้ทุกคนรักและหวงแหนในสิ่งนี้ ดังนั้นในสังคมเสรีประชาธิปไตยความยุ่งยากจะเกิดขึ้นเมื่อเกิดความพยายามที่จะทำให้เสรีภาพของหนังสือพิมพ์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน การที่จำกัดขอบเขตของการนำเสรีภาพไปใช้ รูปแบบของสถาบันที่เหมาะสมกับการแสดงออก และการปกป้องสิทธิต่างๆ ของแต่ละสังคม ทฤษฎีนี้มีลักษณะที่ตรงกันข้ามกับทฤษฎีอำนาจนิยม และมาจากแก่นแท้ของลัทธิเสรีนิยม

เสรีภาพของหนังสือพิมพ์นั้นถูกมองว่า เป็นส่วนประกอบสำคัญของสังคมที่มีเสรีภาพและมีเหตุผล ส่วนที่ใกล้เคียงสัจจะที่สุดเกิดขึ้นจากการที่นำเอาทัศนะต่างๆ มาตีแผ่ประชันกัน เพื่อให้เกิดการเลือกระหว่างทางออกที่ถูกต้องกับสิ่งที่ผิด ทฤษฎีทางการเมืองยุคเรืองอำนาจชี้ให้เห็นว่าจุดรวมกันของสิ่งที่ดีในสังคมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการรับรู้เกิดขึ้น และมีการแสดงออกมาให้ปรากฏ ข้อดีของหนังสือพิมพ์ที่มีเสรีภาพก็คือ ได้มีการอนุญาตให้แสดงออก ทำให้สังคมได้รับรู้ว่าสมาชิกในสังคมกำลังคาดหวังอะไรอยู่ ไม่ว่าจะเป็นสัจจะ สวัสดิการ และเสรีภาพ ก็ต้องไปด้วยกัน และการควบคุมหนังสือพิมพ์ก็ทำให้เกิดการขาดเหตุผลหรือเป็นการกดขี่นั่นเอง

ในทางปฏิบัตินั้น การนำเอาเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ไปใช้มักจะไม่ใช่สิ่งที่ทำอย่างตรงไปตรงมา ถ้าเสรีภาพถูกนำไปใช้ในทางที่ผิดจนถึงกับทำลายศีลธรรมที่ดีงามและทำลายอำนาจรัฐ เสรีภาพในลักษณะดังกล่าวนี้ก็ควรถูกยับยั้ง ส่วนใหญ่แล้วสังคมที่ยอมรับเสรีภาพของหนังสือพิมพ์จะปราศจากการตรวจพิจารณาล่วงหน้าก่อนตีพิมพ์ โดยใช้กฎหมายเป็น

ตัวรองรับสิ่งที่หนังสือพิมพ์ได้ปฏิบัติล่วงล้ำสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่นหรือล่วงละเมิดสิทธิอันชอบธรรมของสังคม การปกป้องชื่อเสียง เรื่องส่วนตัว และเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรมส่วนบุคคล หรือกลุ่มสังคม ความมั่นคงและชื่อเสียงของประเทศนั้น มักจะถือว่ามีความสำคัญมากกว่าเสรีภาพของหนังสือพิมพ์

ปัญหาเรื่องเสรีภาพของหนังสือพิมพ์มักจะเกิดขึ้นมาจากตัวสถาบันหนังสือพิมพ์เอง ในหลายๆ กรณี เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ถูกนำมาใช้เหมือนกับเป็นสิทธิอย่างหนึ่งเช่นเดียวกับสิทธิในทรัพย์สิน โดยที่สามารถแสดงความเป็นเจ้าของได้ โดยปราศจากข้อจำกัดหรือการเข้ามายุ่งเกี่ยวจากรัฐบาล ทศนะดิงกล่าวว่ามีมาจากแนวคิดที่ว่า เสรีภาพ หมายถึง เสรีภาพจากการควบคุมของรัฐบาลซึ่งมีความหมายอย่างเดียวกับ “ตลาดเสรีทางความคิด” นั่นก็คือ การสื่อสารเปรียบเทียบเสมือนสินค้าอย่างหนึ่งที่ถูกผลิตขึ้นมาและถูกนำไปขาย ดังนั้นเสรีภาพทางการพิมพ์จึงถูกมองว่าเป็นสิทธิในทรัพย์สิน ซึ่งควรได้รับการปกป้องนั่นเอง

จากแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพของสื่อมวลชน จะสามารถสรุปหน้าที่ของสื่อมวลชนตามทฤษฎีสื่อสารมวลชนระบบเสรีนิยมได้ดังนี้²³

1. ส่งข่าวสารเพื่อการค้นหาความจริง (Dissemination of Information in a search for truth) หน้าที่ประการแรกของสื่อมวลชนในลัทธิเสรีนิยมก็อาจจะนิยามได้ว่าเป็นการให้ความกระจ่างแก่สาธารณชน สื่อมวลชนจะให้ช่องทางที่ไม่เป็นทางการ และช่องทางอย่างกว้างขวางในการให้การศึกษาแก่มวลชน และการส่งผ่านข่าวสารช่วยเหลือปัจเจกบุคคลแต่ละคนในการเสาะหาความรู้ ความจริง ข้อเท็จจริงเฉพาะ และข้อแนะนำโดยทั่วไปนั้นมิใช่

²³ Donald Wood. *op.cit.* pp.50-52.

เป็นอุบัติเหตุที่เกิดเหตุการณ์สองเหตุการณ์พร้อมกัน เกี่ยวกับเสรีและขยายตัวของการศึกษา
ของประชาชนโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน

2.สนับสนุนการปกครองตนเอง (Facilitating Self Government) บทบาทที่
เด่นชัดอีกประการหนึ่งของสื่อมวลชนก็คือ การสนับสนุนการปกครองตนเอง ประชาธิปไตย
ต้องการพลเมืองที่มีความรู้แจ้งซึ่งขึ้นอยู่กับการศึกษาและสื่อเสรี

ไม่ว่ารูปแบบใดของการปกครองตนเองนั้น มีหลักประการสำคัญคือต้องการ
ให้ปัจเจกบุคคลของพลเมืองผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไปลงคะแนน เพื่อเลือก
ตั้งตัวแทนของตนเข้าไปทำหน้าที่ในการปกครอง สื่อสารกับเหล่าบรรดาข้าราชการ หรือลง
คะแนนโดยตรงในประเด็นหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญ มีส่วนร่วมในการอภิปราย
สาธารณะ (public forum) และอื่นๆ สื่อมวลชนมีความรับผิดชอบที่สำคัญในการให้ข่าวสารที่
ต้องการแก่พลเมือง ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้พวกเขาเหล่านั้นมีข้อมูลข่าวสารที่ช่วยทำให้สามารถตัดสินใจได้

3.ตรวจตราระวังระไวการทำงานของรัฐบาล (Surveillance of the
Government) จากข้อความนี้ก็คือหนังสือพิมพ์มีหน้าที่เป็นสุนัขเฝ้าบ้าน(Watchdog) ในการ
ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล ทั้งนี้เพื่อปกป้องเสรีภาพของพลเมือง สื่อมวลชนควรจะ
เปิดโปง(uncover)และ เปิดเผย (disclose) ความพยายามของเหล่าข้าราชการทุจริตที่จะนำทาง
สาธารณชนไปในทางที่ผิด และชี้้นำการทำงานของรัฐบาลไปในทางที่ไม่ถูกต้อง

4.สนับสนุนระบบเศรษฐกิจ (Supporting the Economic System) สื่อมวลชน
จะเป็นสิ่งที่ทำหน้าที่สำคัญตามลัทธิทุนนิยม (Capitalism) ทั้งนี้โดยการให้บริการแก่โครงสร้าง
ธุรกิจเสรีโดยผ่านการโฆษณา

นอกจากหน้าที่ของสื่อมวลชนตามทฤษฎีเสรีนิยมแล้ว ในด้านของขั้นตอน
การปฏิบัติหน้าที่ที่สื่อมวลชน โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ตามทฤษฎีสื่อสารมวลชนระบบเสรีนิยม
จะมีดังนี้

1. การพิมพ์ควรมีเสรีภาพ ปราศจากการตรวจพิจารณาก่อนการตีพิมพ์ โดย
กลุ่มบุคคลที่สาม

2. บุคคลหรือกลุ่มคนสามารถดำเนินการตีพิมพ์ และการเผยแพร่โดยไม่ต้อง
ขออนุญาต

3. การกล่าวหาโจมตีต่อรัฐบาล ต่อข้าราชการ หรือต่อพรรคการเมือง (แตกต่างจากการกล่าวหาโจมตีส่วนบุคคล หรือการกบฏและก่อให้เกิดความแตกแยกเป็นภัยต่อความมั่นคง) ไม่ควรถูกลงโทษ แม้แต่ภายหลังเหตุการณ์นั้นแล้ว

4. ไม่ควรมีการบังคับให้พิมพ์สิ่งใด

5. การตีพิมพ์ ข้อผิดพลาดจะถูกปกป้องเช่นเดียวกับการตีพิมพ์ข้อเท็จจริง ทั้ง
ในเรื่องความคิดเห็นและความเชื่อ

6. ไม่มีข้อจำกัดในทางกฎหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาตีพิมพ์

7. ไม่ควรมีข้อจำกัดในการส่งออก หรือนำเข้า หรือส่งสาร หรือรับสารข้าม
ประเทศ

โดยสรุป ตอนที่ 3 ทฤษฎีสื่อสารมวลชน 4 ระบบที่ใช้ในงานวิจัย จากทฤษฎี
ระบบอำนาจนิยมและทฤษฎีระบบเสรีนิยม ที่นำมาเป็นแนวทางศึกษานั้น เพื่อให้เปรียบเทียบ
บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนภายใต้การใช้อำนาจรัฐของสองรัฐบาล

โดยรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นรัฐบาลที่บริหารประเทศตามระบอบ
ประชาธิปไตย ทำให้นโยบายของรัฐที่มีต่อสื่อมวลชนเป็นไปในแนวทางที่ให้เสรีภาพแก่สื่อ
มวลชนมาก ดังนั้น สื่อมวลชนจึงควรจะทำหน้าที่สื่อมวลชนตามทฤษฎีเสรีนิยมได้ดังที่กล่าว
มาแล้ว

ในขณะที่รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้ดำเนินการบริหารประเทศมาจากการรัฐประหารของคณะปฏิรูปการปกครอง การบริหารประเทศจึงใช้อำนาจเป็นหลัก ทำให้นโยบายที่รัฐมีต่อสื่อมวลชนก็เป็นไปในแนวทางที่จำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชน และใช้อำนาจรัฐเพื่อบังคับให้สื่อมวลชนเป็นไปในแนวทางที่รัฐต้องการ ตามที่ทฤษฎีระบบอำนาจนิยมกล่าวไว้

เพื่อเป็นการเปรียบเทียบนโยบายของรัฐที่มีต่อสื่อมวลชน และหน้าที่ของสื่อมวลชนภายใต้อำนาจรัฐที่ต่างกัน ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้ทฤษฎีสื่อสารมวลชนระบบอำนาจนิยม และเสรีนิยม เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้

ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

การปกครอง (government) มีความหมายคือ การปฏิบัติการทั้งหลายของ มนุษย์ที่จะทำให้มนุษย์มาอยู่ร่วมกันมากๆ อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีระเบียบวินัย ได้รับความ ค้ำครองและผลประโยชน์ในการที่อาศัยอยู่ในสังคมนั้นๆ โดยกำหนดระบบการปกครองที่ เหมาะสมกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของตน เพื่อควบคุมดูแลให้ผู้คนปฏิบัติ ตามบรรทัดฐานแล้ว ความไร้ระเบียบจะเกิดขึ้น เพราะต่างคนต่างก็มีความต้องการจะกระทำ ในสิ่งต่างๆกัน การเอาเปรียบ การละเมิดต่ออธิปไตยและการทำร้ายกันก็จะเกิดขึ้น

การปกครองได้มีวิวัฒนาการเรื่อยมา จากสังคมเล็กๆ ดั้งเดิม ซึ่งมักจะยกย่อง ผู้มีอาวุโสสูงสุดคนหนึ่งเป็นผู้สร้างกฎเกณฑ์ วินิจฉัยข้อขัดแย้ง ประชาชนมีหน้าที่ที่จะต้องเชื่อ ฟังคำสั่งของผู้ปกครองและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด โดยผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ไม่มีสิทธิร่วมใน การตัดสินใจในคำสั่งนั้นๆ จนกระทั่งผู้คนเริ่มมีความรู้และมีแนวความคิดในสิทธิธรรมชาติ มากขึ้น ซึ่งเป็นแนวความคิดที่ทำให้เกิด โครงสร้างทางการเมืองใหม่ๆ ขึ้น เกิดเป็นรูปแบบของ กิจกรรมทางการเมือง การปกครองแบบต่างๆ ขึ้นมากมาย ตามความเชื่อ อุดมการณ์ของแต่ละ สังคม ซึ่งในปัจจุบันจะจำแนกรูปแบบการใช้อำนาจในการปกครอง โดยพิจารณาจากระดับ ความมีสิทธิเสรีภาพ และการมีส่วนร่วมในการปกครอง ประกอบกับทิศทางและวัตถุประสงค์ ของการปกครอง ซึ่งจะแบ่งออกได้เป็นแบบประชาธิปไตย (Democracy) และแบบเผด็จการ (Dictatorship)²⁴

ในงานวิจัยนี้ได้ศึกษาเปรียบเทียบรัฐบาล 2 รัฐบาลที่มีความแตกต่างกันใน ด้านการปกครอง และตั้งอยู่บนแนวคิดของระบอบการปกครองแบบอำนาจนิยมและการปก ครองแบบประชาธิปไตย

²⁴ จรุง สุภาพ. เล่มเดิม. หน้า 45.

การปกครองในระบอบเผด็จการ

ระบอบการเมืองแบบเผด็จการ หมายถึง ระบอบการเมืองที่เน้นอำนาจมากของและให้ความสำคัญกับอำนาจรัฐที่ผู้ปกครองเป็นผู้ใช้เหนือกว่าเสรีภาพของบุคคล

ระบอบเผด็จการทุกระบบถืออำนาจเป็นสิ่งสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด จึงเรียกว่า ระบอบเผด็จการอำนาจนิยม (Authoritarianism) อันเป็นรูปแบบการปกครองที่รวมอำนาจทั้ง หลายทั้งปวงในรัฐไว้ที่คนกลุ่มเดียว เช่น กลุ่มทหาร กลุ่มกษัตริย์ หรือชนชั้นสูงที่มีอำนาจทาง เศรษฐกิจ สังคม การเมือง โดยส่วนใหญ่แล้วเผด็จการในรูปแบบนี้ มักจะเกิดจากการยึด อำนาจการปกครองของฝ่ายทหารเข้าบริหารประเทศ โดยไม่ผ่านการเลือกตั้งของประชาชน แต่จะครองอำนาจโดยมีกำลังตำรวจ ทหาร เป็นฐานอำนาจสนับสนุน²⁵

การปกครองในระบอบเผด็จการแบบอำนาจนิยมนั้น มีลักษณะดังนี้

1. การปกครองโดยชนชั้นนำ

ระบอบเผด็จการจะไม่มีศรัทธาและความเชื่อในความสามารถของมนุษย์ที่จะ ตัดสินใจดำเนินชีวิตด้วยตัวของตัวเอง ฉะนั้นจึงต้องมอบอำนาจสูงสุดและเด็ดขาดให้บุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีความสามารถ คุณสมบัติเหมาะสมเป็นพิเศษที่จะมาปกครองและกำหนดวิถี ชีวิตของผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง

2. มีอุดมการณ์เหมือนกันและมีศูนย์อำนาจการปกครองเพียงแห่งเดียว

ประชาชนในรัฐจะต้องมีความคิดหรืออุดมการณ์เหมือนกับรัฐบาล จะแตก ต่างกันไม่ได้ หรือรัฐและผู้ปกครองใช้อำนาจและกลไกของรัฐบังคับให้ประชาชนยอมรับอุดม

²⁵ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. รัฐศาสตร์เบื้องต้น. (กท:กรุงสยามการพิมพ์, 2516), หน้า 43.

การอ้างว่าเป็นของรัฐ การมีความคิดเห็นแตกต่างกับรัฐหรือรัฐบาลถือว่าเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ จึงต้องถูกกำจัดออกไป

3. การจำกัดสิทธิ เสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน

ระบอบเผด็จการถือว่า เป้าหมายและจุดประสงค์ของรัฐมีความสำคัญเหนือกว่าสิ่งอื่นใด ประชาชนมีฐานะเป็นเพียงเครื่องมือ อยู่เพื่อรัฐ ผลิตเพื่อรัฐ และตายเพื่อรัฐ จึงไม่จำเป็นที่จะต้องมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองการปกครอง แต่มีหน้าที่จะต้องเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด จะละเมิดมิได้เป็นอันขาด

4. การผูกขาดและควบคุมการใช้เครื่องมือในการสื่อสาร

รัฐบาลจะผูกขาดกิจการทางค่านี้นี้แต่เพียงผู้เดียว เพื่อให้เป็นกระบอกเสียงในการโฆษณาชวนเชื่อ ความคิด นโยบาย หลักการ โครงการ และเจตนารมณ์ ของผู้บริหารประเทศเท่านั้น มิได้เป็นเครื่องมือที่มีไว้ เพื่อเป็นการสะท้อนกลับถึงความคิดเห็น ความต้องการของประชาชนให้รัฐได้รับรู้ เหมือนกับประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย

5. การป้องกันและควบคุมสังคม โดยใช้การข่มขู่และกำลังบังคับ

ประเทศที่ใช้อำนาจเผด็จการในการปกครองจะไม่ยอมเสี่ยงใดๆทั้งสิ้นที่จะทำให้การปกครองของเขาต้องถูกคว่ำด่าง ถ้าสงสัยว่ามีผู้คิดร้ายกลุ่มผู้ถูกสงสัยจะถูกกำจัดอย่างรุนแรงเฉียบขาดทันที ไม่มีการยกประ โยชนให้กับจำเลย ในกรณีเป็นแค่ผู้ต้องสงสัย แต่กลับให้ศาลมีขอบเขตการลงโทษกว้างขวาง ไม่เปิดโอกาสให้จำเลยแก้ตัวอย่างไร้เหตุผล ซึ่งมาตรการในการกำกับควบคุมประชาชน โดยการลงโทษที่รุนแรง มีทั้งการลงโทษที่ผ่านกระบวนการยุติธรรมและไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรม

การปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบการเมืองการปกครองที่ให้ประชาชนได้มีโอกาสปกครองตนเอง ซึ่งประกอบด้วยหลักการขั้นมูลฐานหลายประการ คือ

- 1.ถือว่าบุคคลทุกคนมีคุณค่าและมีความเท่าเทียมกัน
- 2.มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผล และสามารถในกระบวนการปกครองตนเองได้เป็น

อย่างดี

- 3.ถือว่าบุคคลพึงมีเสรีภาพ และได้รับหลักประกันในการที่จะมีและใช้เสรี

ภาพนั้น

ประชาธิปไตยมีความหมายทั้งในแง่รูปแบบและหลักการปกครอง รวมตลอดถึงการดำรงชีวิตร่วมกันของมนุษย์ โดยในแง่การปกครองนั้นมุ่งถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการที่จะเข้าร่วมกำหนดนโยบายต่างๆ อันเกี่ยวกับประโยชน์ส่วนตัวและส่วนร่วม ส่วนในแง่ของการดำเนินชีวิตนั้น หมายถึงการยอมรับสิทธิเสรีภาพ ความสำคัญและประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยมีเหตุและผลเป็นเครื่องนำทาง เพื่อความผาสุกร่วมกัน

หลักการของประชาธิปไตย มีดังนี้²⁶

1.หลักที่ถือว่าประชาชนเป็นแหล่งที่เกิดและเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ

- 2.หลักการในการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 3.หลักการปกครองเพื่อประโยชน์ของประชาชน
- 4.หลักการใช้เหตุผล
- 5.หลักความยินยอม เพื่อแสวงหาความเห็นพ้องต้องกัน

²⁶ จรูญ สุภาพ.เล่มเดิม. หน้า 29-35.

- 6.หลักการปกครองโดยเสียงข้างมากโดยไม่ละเมิดสิทธิของฝ่ายข้างน้อย
- 7.หลักกฎหมายหรือหลักนิติธรรม
- 8.หลักการรับฟังและถือเอาเจตนาของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญ
- 9.หลักการปกครองที่รัฐบาลมีอำนาจจำกัด
- 10.หลักความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันในทางการเมือง
- 11.หลักศีลธรรม
- 12.หลักการพัฒนาและปกครองตนเอง
- 13.หลักเสรีภาพ
- 14.หลักการยอมรับศักดิ์ศรีของมนุษย์
- 15.หลักการประนีประนอม
- 16.หลักการยอมรับข้อสงสัย

โดยสรุป ตอนที่ 4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเมืองการปกครองที่ใช้ในงานวิจัยนี้ เพื่อเป็นแนวทางการระบอบการปกครองประเทศของรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช และ รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร

ทฤษฎีการเมืองแบบประชาธิปไตย และแบบอำนาจนิยมจึงได้ศึกษาประกอบไปกับทฤษฎีสื่อสารมวลชนระบบเสรีนิยมและทฤษฎีอำนาจนิยม ทั้งนี้เพื่อเปรียบเทียบการนำเสนอเนื้อหาทางการเมืองของหนังสือพิมพ์ในสองรัฐบาลว่า ภายใต้อำนาจรัฐที่แตกต่างกัน จะส่งผลให้เกิดความแตกต่างด้านหน้าที่การนำเสนอเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ในประการใดบ้าง

ตอนที่ 5 ทฤษฎีประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์ หมายถึง เรื่องราวอันต่อเนื่องของอดีตอันเกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์ ตั้งแต่มนุษย์กำเนิดมาอย่างไร ได้ทำอะไรไว้บ้าง และเพราะอะไรจึงได้ทำเช่นนั้น

กระบวนการทางธรรมชาตินั้นเป็นความต่อเนื่องของเหตุการณ์ แต่กระบวนการทางประวัติศาสตร์มิใช่เช่นนั้น เพราะกระบวนการทางประวัติศาสตร์ ไม่ใช่เรื่องราวของเหตุการณ์เท่านั้น แต่เป็นเรื่องราวของการกระทำ ซึ่งยังมีเหตุการณ์ดำเนินอยู่ในการกระทำนั้น และเหตุการณ์ดำเนินในที่ว่า ประกอบด้วยกระบวนการของความคิด กระบวนการของความคิดนี้คือสิ่งที่นักประวัติศาสตร์กำลังค้นหา ประวัติศาสตร์ทั้งหมด จึงเป็นเรื่องของความคิด และเหตุผล

การจะทำความเข้าใจกับประวัติศาสตร์ ต้องกระทำอย่างมีระบบ ด้วยเหตุผล จำเป็นต้องอาศัยวิธีการคิดแบบประวัติศาสตร์

ไลโอโพลด์ รังเก (Leopold Von Ranke) บิดาประวัติศาสตร์สมัยใหม่ ที่มีทฤษฎีประวัติศาสตร์อยู่บนการศึกษาหลักฐานขั้นต้นอย่างพิถีพิถันและละเอียดรอบคอบ ซึ่งวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่เน้นความสืบเนื่อง อันเกิดจากเหตุไปสู่ผล

รังเกพยายามพัฒนาวิธีการค้นคว้าอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ เขาเห็นว่าในการทำความเข้าใจกับอดีต ต้องปล่อยให้หลักฐานทางประวัติศาสตร์พูดด้วยตัวของมันเอง การเสนอข้อเท็จจริงอย่างเคร่งครัดเป็นกฎสูงสุดของการเขียนประวัติศาสตร์ นักประวัติศาสตร์ควรใช้วิธีการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ผ่านกระบวนการ individualization หรือ particularization กับกระบวนการ generalization²⁷

²⁷ สุภัทญา ธีระวนิช เอกสารประกอบการสอนวิชาสัมมนาประวัติศาสตร์ หนังสือพิมพ์. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538. หน้า 5.

กระบวนการแรก หมายถึง การพิจารณาหาข้อแตกต่างแยกย่อย และมองเห็นคุณค่าของแต่ละแยกย่อยนั้น กระบวนการที่สอง คือการมุ่งมองหาแบบ (pattern) หรือ กฎ (rules of laws) หรือคำอธิบายกว้างๆแก่ปรากฏการณ์อันหลากหลาย ซึ่งจะช่วยให้เรามองเห็นความแปลกแยก (diversity) และเอกภาพ (unity) ของเหตุการณ์ต่างๆ ได้

แนวคิดเกี่ยวกับเอกภาพของรังเกได้นำไปสู่เรื่องของ “ความสัมพันธ์แบบสายโซ่” นั่นคือ แม่มนุษย์ไม่สามารถมองเห็นกฎใหญ่ที่ครอบอารยธรรมของโลก แต่มนุษย์สามารถมองเห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาแล้วซึ่งมองเห็นได้จากหลักฐาน ซึ่งมีอยู่แล้วในธรรมชาติ อันเป็นเรื่องของสาเหตุและผลลัพธ์ (cause and effect relationship) เหตุการณ์หนึ่งยอมให้กำเนิดอีกเหตุการณ์หนึ่ง การศึกษาประวัติศาสตร์จึงต้องศึกษาลำดับแห่งเหตุการณ์ ซึ่งไล่ตามกันมาเป็นขบวนและต่างก็เป็นเหตุผลแก่กันและกัน

ในขณะที่เดียวกัน รังเกได้อธิบาย ไม่ได้หมายความว่าทุกเหตุการณ์จะต้องมีความสัมพันธ์ในรูป สาเหตุ และผลลัพธ์ เสมอไป ผลลัพธ์อย่างหนึ่งอาจเกิดจากหลายสาเหตุ ประกอบกันก็ได้ ดังที่รังเก กล่าว²⁸

“...ลำดับแห่งเหตุการณ์ ซึ่งไล่ตามกันมาเป็นขบวนและต่างก็เป็นเงื่อนไขแก่กันและกัน...ถ้าข้าพเจ้ากล่าวว่าเป็นเงื่อนไข ก็แน่นอนว่าข้าพเจ้าไม่ได้หมายความว่า ต้องเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นสูงสุด...ลักษณะความสัมพันธ์ของสาเหตุและผลลัพธ์ในประวัติศาสตร์เป็นแต่เพียงเงื่อนไขเท่านั้น จึงมีเสรีภาพที่จะเกิดผลลัพธ์หรือไม่เกิดผลลัพธ์อย่างนั้นก็ได้ ภายใต้กรอบโครงอันหนึ่งที่จำเป็น...”

²⁸ นิธิ เอียวศรีวงศ์. ประวัติศาสตร์นิพนธ์ตะวันตก. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2525. หน้า 72.

โดยสรุป ตอนที่ 5 เป็นการใช้อนุฎีประวัติศาสตร์ของรังเก เกี่ยวกับความสัมพันธ์แบบสายโซ่ ทั้งนี้ เพื่อนำความสัมพันธ์แบบสาเหตุและผลลัพธ์ มาอธิบายปรากฏการณ์อันเนื่องจาก สภาพการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป จากการใช้อำนาจรัฐตามระบอบประชาธิปไตย มาสู่การใช้อำนาจรัฐแบบอำนาจนิยม ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุให้เกิดความเปลี่ยนแปลง หรือ ความคงเดิม ของการนำเสนอเนื้อหาทางการเมืองของหนังสือพิมพ์ก็ได้

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยชิ้นนี้นอกจากผู้วิจัยจะได้ศึกษาอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยยังได้ศึกษาจากงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ และบทความต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างงานวิจัยชิ้นนี้ต่อไปด้วย

ในด้านการศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังแต่ พ.ศ.2518-2520 อันเป็นช่วงเวลาที่ครอบคลุมสมัยของรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช และรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ทั้งนี้เพื่อที่จะสามารถเข้าใจปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้เกิดการใช้อำนาจรัฐที่เปลี่ยนแปลงไป อันย่อมมีผลต่อสภาวะการณ์ของการเสนอเนื้อหาทางการเมืองหนังสือพิมพ์ด้วยนั้น

ในส่วนนี้ผู้วิจัยศึกษาจากวิทยานิพนธ์ของ จตุพร บุรุษพัฒน์ เรื่อง การวิเคราะห์การเมืองไทยช่วงปี 2516-2519 ซึ่งผลของการวิจัยชี้ให้เห็นว่า หลังจากที่ประเทศไทยผ่านเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 มาแล้วนั้น กลุ่มทางสังคมไทยเกิดความแตกแยก เกิดความโน้มเอียงไปทางซ้ายจัดและขวาจัดอย่างเด่นชัด ประเทศไทยอยู่ในยุคเสรีภาพเบ่งบาน พรรคการเมือง พลังนักศึกษา กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ตลอดจนสื่อมวลชนมีอำนาจอย่างเต็มที่ รัฐบาลหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาทุกชุดถูกโจมตีว่าอ่อนแอ ไม่สามารถเผชิญกับปัญหาทั้งในและนอกสภาได้ เป็นเหตุให้ฝ่ายทหารในนามคณะปฏิรูปการปกครองนำมาเป็นข้ออ้างในการทำรัฐประหาร ในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 จนกลายเป็นประวัติศาสตร์จารึกในที่สุด

ในการศึกษาเหตุการณ์ทางการเมืองและการบริหารประเทศของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เพื่อศึกษาถึงนโยบาย อุดมการณ์ ที่ใช้ในการปกครองประเทศ รวมทั้งนโยบายต่อสื่อมวลชนนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาจาก วิทยานิพนธ์ของ สุวรรณา เค่นเมธรัตน์ เรื่อง การประเมินผลงานรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ซึ่งชี้ให้เห็นว่า รัฐบาลชุดนี้อาจความอ่อนแอของการบริหารในรัฐบาลพลเรือนของม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ที่ทำให้บ้านเมืองเกิดความแตกแยก ขณะเดียวกันก็อาจว่าสื่อมวลชนหลายแห่งได้ให้การสนับสนุนนักศึกษาเพื่อให้เกิด

ความวุ่นวาย ในบ้านเมือง สาเหตุเหล่านี้ จึงทำให้รัฐบาลชุดนี้จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ด้วยการออกคำสั่งของคณะปฏิรูปฉบับต่างๆ มาปกครองบ้านเมือง และที่สำคัญมีการเข้มงวดกับสื่อมวลชนเป็นพิเศษ แต่หลังจากที่รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร บริหารประเทศก็ไม่ได้สร้างให้สังคมไทยเข้มแข็งขึ้น กลับสร้างความหวาดกลัวในลัทธิคอมมิวนิสต์ เสรีภาพของประชาชนก็หายไป ประชาธิปไตยที่เดินหน้ามาก็ถึงเวลาหยุดชะงัก นอกจากนี้ยังเกิดการคอร์รัปชันขึ้นอย่างมากภายในรัฐบาล ชุดนี้ด้วย

ในด้านการศึกษาเกี่ยวกับการใช้อำนาจรัฐเพื่อควบคุม และจำกัดสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษา จากงานวิจัยของธวัชชัย สันคติประภา เรื่อง เสรีภาพกับบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย : ศึกษาตั้งแต่การปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. 2519-2536 บทสรุปของงานวิจัยชิ้นนี้ ชี้ให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์ต้องปรับตัวตามการใช้อำนาจของรัฐบาล ที่ได้ไขกฎหมายเข้ามาควบคุม ที่สำคัญคือ พร.42 อันเป็นกฎหมายที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์เป็นอันมาก ผลจากการควบคุมของรัฐทำให้หนังสือพิมพ์ต้องลดบทบาททางการเมืองลงไป และหนังสือพิมพ์กลับมามีบทบาททางการเมืองอีกครั้งเมื่อมีการยกเลิก พร. 42 แล้ว

งานวิจัยของนุปลา ช่างแก้ว เรื่อง คำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองฉบับที่ 42 กับการควบคุมหนังสือพิมพ์โดยรัฐบาลสมัยต่าง ๆ ชี้ให้เห็นถึงการใช้อำนาจรัฐมาควบคุมหนังสือพิมพ์จาก พร.42 นี้ โดยการสั่งปิด สั่งถอนใบอนุญาตหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ต้องประทับประคองตนเองไม่ให้ถูกรัฐบีบบังคับ ซึ่งต่อมาก็ได้มีการรวมตัวของนักวิชาการ นักหนังสือพิมพ์เพื่อเรียกร้องให้ยกเลิก พร.42 นี้เป็นผลสำเร็จ

สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ในยุคที่ถูกควบคุมจากรัฐบาล เป็นบทความ ของอนุช อภาภิรม เรื่อง บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม บทความชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่า หนังสือพิมพ์หลังเหตุการณ์ 14 ตค. 2516 นั้น มีความสนใจในเหตุการณ์ทางการเมืองมากขึ้นอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน นอกจากนี้ก็ยิ่งทำให้หนังสือพิมพ์ในยุคนั้นมีสาระมากขึ้นกว่าในยุคสมัยที่ผ่านมา แต่เมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองสามารถเอาตัวรอดได้ทุกสถานการณ์ ถ้ารัฐบาลออกกฎหมายมาบังคับให้แก้

หนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ก็จะปรับตัวให้เข้ากับกฎหมายหรือคำสั่งนั้น ภายใต้สภาวะการณ์ที่รัฐใช้อำนาจเข้มงวด หนังสือพิมพ์ก็จะเสนอข่าวปล้นฆ่า ข่าวชกชิงวิ่งราว ข่าวการพนัน ข่าวบันเทิงเรีงรมย์ต่างๆ ความสُرุษุ่ยสُر่ายฟุ้งเฟ้อก็จะครองหน้าหนังสือพิมพ์ จนดูเหมือนว่า บ้านเมืองและสังคมเต็มไปด้วยอาชญากร หรือความฟุ้งเฟ้อสนุกสนาน

ในด้านการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาทางการเมืองของหนังสือภาษาไทย งานวิจัยของบุญเรือง เนียมหอม ได้วิเคราะห์เนื้อหาทางการเมืองของหนังสือภาษาไทยในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 - 2518 พบว่า เนื้อหาทางการเมืองนั้นจะเน้นไปในด้านของลัทธิ ประชาธิปไตย อุดมการณ์ทางการเมืองในแต่ละประเภท โดยพบว่า เนื้อหาเกี่ยวกับลัทธิประชาธิปไตยจะมีมากที่สุด รองลงมาคือ ลัทธิสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้ยังแบ่งการวิเคราะห์เนื้อหาไปในรายละเอียดของหลักการของการปกครองและหลักของอุดมการณ์นั้นๆ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า หลักการเสรีภาพในลัทธิประชาธิปไตยถูกกล่าวถึงมากที่สุด ส่วนหลักการอื่นๆ ปรากฏน้อยมาก

นอกจากงานวิจัยชิ้นนี้จะศึกษาบริบทของสังคม และการเมืองที่มีผลต่อการเสนอเนื้อหาทางการเมืองของหนังสือพิมพ์แล้ว ในการวิจัยการนำเสนอเนื้อหาทางการเมืองของหนังสือพิมพ์นั้น ไชระเบียบวิธีวิจัยวิเคราะห์สาร (Content Analysis) ซึ่งผู้วิจัยได้อาศัยแนวทางวิจัยสารจาก งานวิจัยเรื่อง สิ่งพิมพ์กับปัญหาพลังงาน ของ รศ.สุกัญญา ตีระวนิช ซึ่งอธิบายถึงวิธีการสร้างประเด็น (Theme) การวัดทิศทางความเป็นกลางของเนื้อหา และอธิบายถึงวิธีการวัดระดับความเร้าใจของเนื้อหาด้วย